

Петар Д. ШЕРОВИЋ

МАНАСТИР ПРАСКВИЦА *

Повише чаробног Милочера (који се тако прозива, по свој прилици, по млијечеру, којег ту у обиљу има) са љупком Малом и Вељом Луком, гдје је саграђен дворац Њезиног Величанства Краљице Мајке Марије, диже се на прекрасном положају крај колског пута Котор-Бар историјски српскоправославни манастир Прасквица, који је добио име по потоку Прасквици, чија вода, кажу, мирише на праскве (брескве).

Манастир се налази испод брјегова Челобрда и Учачице, те се одавле ужива диван поглед на широко море које са запада заокружује увијек зелено острво Св. Николе и стародревни град Будва, до којег је село Бечић родно мјесто посљедњег паштровског кнеза Св. Стефана Штиљановића, српскога деспота, чије свето тијело почива у фрушкогорском манастиру Шишатовцу. У његову част оградише Паштровићи лијепу цркву крај зидина црквице, коју је свети кнез Стефан био оградио и посветио у част Св. Томи, свом крсном имену. Недалеко одавле, у Дапковићима, је родна кућа српског патријарха Арсенија III, родом Паштровића, који се је закалуђерио у оближњем манастиру Дуљеву. Овај манастир је данас припојен манастиру Прасквици. С јужно-западне стране је полуострво Свети Стефан, на којему се диже градић истог имена, а сва је околина окружена најљепшим пјешчаним плажама које се могу замислити. Град Свети Стефан саграђен је у главном у XVI вијеку плијеном који су Паштровићи отели Турцима, кад су се враћали са опсаде Котора. На врху града, опкољеног зидинама, крај мале старе црквице, подигнута је нова црква посвећена Св. архијакону Стефану, а у граду су још двије старе напуштене црквице, у којима се виде трагови лијепих фресака. Свети Стефан је заједница 12 старих паштровских племена и сједиште стародревне општине паштровске, чије се становништво увијек одликовало великом побожношћу, жарким родољубљем, те чојством и јунаштвом. Ради свог јединственог положаја и маленог простора као и нарочитог значаја овај градић представља праву ријеткост.

*

Цркву Св. Николе у Прасквици подигао је г. 1413 зетски владар Балша III Стратимировић Балшић. Оригинал Балшине повеље, коју је дао овој цркви, није се сачувао, али се сачувао у старој архиви Округног суда у Котору талијански превод исте из г. 1439. Повеља је писана у Будви у назочности Ђурђа Ђурашевића, Балшина војводе и Ђурђевог сина Ђурашина, посланика војводе Сандаља Алексе Паштровића, Лампра Пуцановића из Котора, Дабижива Алексића из Паштровића, попа Бјеладина из Будве, попа Медоја, Радача Кршића, Мароја Живковића, Стојана Радостића и „свију других Будвана”. Повељу је писао канцелар Дешко, а донио је кнезу и судијама которским калуђер Пајсије у име своје и калуђера Данила игумана и осталих калуђера манастира св. Николе молбом, да буде заведена у општински катастик да се, ако оригинала нестане, нађе ту забиљежена у корист манастира. По заповједи кнеза и судија повељу је

* Текст преузет из: *Народни универзитет Боке Которске*, Котор 1935 – књижица бр. 5

превео с нашег језика на италијански „славенски канцелар” Стефан Калођурђевић и онда је била унесена у катастик.

У повељи се каже да је Балша „по милости божјој господар Зете” са својим „племићима” Паштровићима: Николом Радосалићем и његовим братом Радичем, Вукашином Берићем и његовим братом Радаљом и с Десином (?) Андрићем, одлучио да се даде неколико комада земљишта, да се почне градити црква св. Николе, да им буде душама у помоћ на страшном суду. Први комад земљишта је онај, на којему је ограђена црква св. Николе. Пред црквом комад земље, гдје је виноград, а испод винограда други комад земље који граничи с потоком Прасквицом до Великог Потока. Трећи је комад земље испод Миришта, четврти испод Јазбине, а пети назван Жабљак. У цркви је Балша поставио свог калуђера, који ће доживотно управљати црквом и црквеним добрима. Још је Балша потврдио и објавио, како је купио монах Данило са својом сабраћом два комада земље у неког Радоње Митровића за 46 перпера у назочности Вукашина Бечића и његова сина Љеша, Тодора Ђурђевића и Николе Радосалића Паштровића и његова сина Алексе, Јована Мартиновића и његова сина Рајка, те у присуству Будвана: Радача Кршића, Ђурђа Турића и његова сина Николе, Стојана Радостића и његова сина Дабижива, Ника Букумиера и његова сина Јона, те Станка Бјелиновића и његова сина Живка. Један комад земљишта је у Пржном, а други у Спили. Даље је објавио, да је монах Михаило завјештао након смрти своју ћелију и виноград цркви св. Николе у назочности Ника Букумиера, Стојана Радостића, Верле (?) Бубчића, Дабижива Мastroевића, Радина Михалића, Богоја ковача и Вукоте мајстора. На концу је објављено како је дошла нека Јарослава са својим кћерима да посјети цркву св. Николе и даровала јој један комад земљишта, који се зове „Prossia” а у назочности Николе Паштровића и његова сина Алексе, Хрвоја Новаковића и његова сина Вукоте, Кањоша и његова сина Радоње, Остоје Станановића и, како изгледа, још неких, али је свршетак књиге подеран, па се не зна којих лица. Ову је повељу објавио проф. др. Константин Јиречек у књизи „Споменици српски”, Београд 1892. У истој књизи објављен је и превод једног документа из г. 1458, који садржи уговор између Николе Љешевића и његове браће Андрије, Радича, Стефана и Бранка са старјешиним манастира св. Николе, те калуђером „попом” Матејем и осталом сабраћом, да ће оградити једну воденицу напола. По уговору манастир ће дати мјесто и воду за млин и млинске камене, а све остало попола, те ће тако и добит дијелити. Овоме су били свјedoци Новак Ђурђевић са сином, Радослав Тудоровић са сином, Милоје Китерчевић са сином, Калођурђ Новаковић са сином, Ђурађ (Jurech) Радаљевић са сином, Новеша са сином, Новак Клинац са сином и „Віомус” Деисиновић са сином. Овај докуменат, који је написао, по ријечима „старог калуђера” Пајсија и Николе Љешевића, Ђурађ Црнац (Jurah Cernac), канцелијер паштровског збора, донио је у Котор „поп Матеј, калуђер св. Николе из Прасквице” и замолио у име своје, у име и мјесто „свог старијег калуђера” (Пајсија?) и осталих калуђера, да буде регистрован међу јавним исправама општинске канцеларије. Ово је било извршено пошто је уговор превео на италијански језик горе споменути „славенски канцелар” Стефан Калођурђевић.

*

Од првобитне Балшићеве цркве св. Николе сада се само види мален остатак зида. Данашња црква св. Николе дуга је с полукружном апсидом 18½ м., а широка 8½ м. Звоник је „на преслицу” са три окна и има осмоугаоно кубе са че-

Рјешавање ових криптографа није стално утврђено, већ је у главном препуштено досјетљивости читаоца.

По тумачењу руског учењака Н. Покровскога неке од горњих криптографа би требало читати овако:

Ц С = Цар слави;

Б Б Б Б = Бич божиј биет бјеси;

Д Д Д Д = Древо добро досада диаволу, или: Древо дарует древнее до-стојание;

ХХХ Х = Христови хоругви Христианом хвала;

К К К К = Крест крјепости Константину к вјерје;

В В В В = Возвращение вјечное вјерним в рај; или: Велие веселие в него вјерујущим;

С С С С = Свјет (или спас) сотвори сјет сатање;

Ч Ч Ч Ч = Чест (?) честно чтушчим человеком;

М Л Р Б = Мјесто лобное рај бист.

С једне стране крста је копље, којим су проболи ребра Христова, с друге стране трска са губом, којом су Му давали оца да пије.

Изнутра повише црквених врата је престављено Успеније пресв. Богородице, како је то прописано у познатој светогорској сликарској књизи $\epsilon\rho\mu\eta\nu\epsilon\iota\alpha\ \tau\eta\varsigma\ \zeta\omega\rho\alpha\phi\iota\kappa\eta\varsigma$. Испод ове слике је запис, који је од влаге доста оштећен, а доносимо га као и напријед наведене ради несташнице потребних слова у штампарији данашњом транскрипцијом, потпунијег, него ли је игдје до сада био објављен. Запис гласи: „Изволением Оца и поспешением Сина и свршением стго Духа пописа се сти...от битиа в ЗРПИ (7185) от р(о)ждаства Х(ристов)а АХПА (1681) трудом и подвигом и платојуотачаством от Режевића и са поможением всего Паштроевићаписаше Никац Петрова синови оцу обшти лист.....јулДавидов...об...писа суђа Никац Андровић оцу (?) и ђеду (?) обшти листи Андриана из Голубовић обшти лист.”

С десне стране црквених врата насликан је св. арханђел Михаил који држи свитак са записом: „Михаил божји воин јесм и маченосецоружие вздвизају иже неприходеште вјероју в дом божиј намилостиво сецају.”

С лијеве стране врата је лик св. арханђела Гаврила, који у десној руци држи криви мач, а у лијевој свитак са записом „Аз архистратиг сили господње послан јесм од Васедржитеља стрешти врат сие ...чистим срдцем ввожду, сквернијем далече отгањају огнена ми рука пламеное оружие сдржит”. На зиду с десне стране до св. арханђела Михаила насликана је св. Петка са крстом у десној руци, а лијеву држи испружену. До св. Петке је св. Марина која у лијевој руци држи једну малу нагу фигуру, а у десној руци држи чекић којим ову фигуру хоће да удари.

Иза ове слике је насликан неки свети столпник (стилит, светац који стоји на стубу), којему име није сачувано, а затим су преко свода све цркве насликани свети мученици у медаљонима и то су, у колико су им имена сачувана, слиједићи: Орестије, Мардарије, Евгеније, Аксентије, Виктор, Викентије, Сергије, Вакхо, Гервасије, Протесије и Келсије. Даље долази слика св. Јована Претече који је претстављен бос и окренут пут Христа који је до њега насликан гдје благосливље. Између ове двије слике је већи прозор. До Христа, крај иконостаса, престављен је св. Симеон Столпник.

На зиду с друге стране до лика св. арханђела Гаврила престављен је св. Симеон српски (Немања) дугом шиљатом сиједом брадом у калуђерској ризи са сирским велом, на којему су између крста слова: IC XC NI KA. У десној руци држи крст, а у лијевој свитак на којему пише: „Придете чеда и послушајте мене страху божију научу ви”. До св. Симеона је слика св. Саве првог српског архиепископа у архијерејском сакошу са крстовима. Десном руком благосивље, а у лијевој држи еванђеље. До св. Саве је св. Арсеније, архиепископ српски. Оба светитеља имају на глави тонзуру или неку калоту. Св. Сава је приказан као млађи човјек, широке не сиједе браде, дочим је св. Арсеније насликан сиједом косом и брадом. До ове слике је св. Алимпије Столпник према непознатој светоме столпнику на противној страни цркве. До св. Алимпија престављен је св. Јован Љествичник, који држи у лијевој руци свитак а десном благосивље. Престављен је као млађи човјек зашиљене браде. На свитку је врло оштећен запис од којег се распознају само неке ријечи: „Усрднобратие рекшагона гору господњу, дом Бога нашега”. До св. Јована је престављена св. Богородица у плавом одијелу, окренута к олтару са свитком у лијевој руци на којему пише: „Прими моление матере својештедре”. Иза ове слике приказан је св. Данило Столпник према св. Симеону Столпнику који је насликан на другој страни цркве.

У олтару с десне стране приказан је дијалог свештено-мученика св. Петра Александријског са Христом. Пред пријестолом на коме је насликан Спаситељ као дјечак само мало закрнут неком тканином, са нимбом, на којем је мјесто обичног **ΩΩΝ** криптограф **ССС(С)**, чије смо значење горе протумачили, стоји св. Петар Александријски коврчастом сиједом косом око чела или, можда, неком капом, која тако изгледа, обучен у бијели полиставријон и пита жаљењем Христа: „Ко ти тако раздра хаљину, о Спаситељу?” А Христос му одговара: „Безумни Арије ми је раздра, јер раздијели од мене народ мој, који сам стекао својом крвљу, но пази да га не примиш у црквену заједницу....” Испод ове слике је велика ниша (дјаконикон). Даље је приказан један свети архијереј сав оштећен којему није сачувана сигнатура. Затим је св. Кирил Александријски у полиставриону са капом, како се сликају александријски епископи, дугом брадом окренут на десно пут „Агнеца” са свитком на којему пише: „Благослови благословештије те и освештаја на те уповајуште”. До овог је св. Јован Златоусти једнако обучен као и први, облом сиједом брадом са свитком у руци, на којему пише: „Боже, Боже наш, иже небесни хљеб пишту всем миру”. Даље је око прозора апсиде слика „Агнеца”: С лијеве стране прозора је св. чаша, а с десне Христос као дијете лежи на часној трапези покривен лаким црвеним покривачем са украсима. Повише чаше и Христа насликан је серафим, који држи двије рипиде на којима је такођер слика серафима.

Изнад Агнеца престављена је Мајка Божја „виша од од небеса” са Христом Младенцем на крилу, а са стране им је по један анђеоло. Повише ове слике приказано је, како изгледа, Сошествије св. Духа.

С лијеве стране Агнеца је св. Григорије Богослов, једнако обучен као прије поменути св. архијереји, са свитком на којему пише: „Никтоже достојин осветивши се плотским похотама”. До овог светитеља је св. Василије Велики, који држи свитак са овим ријечима: „Вни....Христe Боже наш от светаго жилишта твојега”. Трећи архијереј је св. Атанасије Велики, који такођер има свитак у руци.

Агнец са споменутим светим архијерејима, познатим литургијским писцима из првих вјекова хришћанства, даје слику најважније радње, која се оба-

вља у олтару, св. Евхаристије, а свети архијереји држе у рукама свитке са почетцима молитава које се читају на литургији. Према наведеноме цијела ова композиција приказује како архијереји служе св. литургију, те се стога и назива слика Божанствене литургије.

У предјелу извише проскомидије насликани су свети архидјакони у бијелом стихару с кадионицом у десној руци, а дарохранилницом у лијевој и сви имају на глави тонзуру. То су св. Стефан, св. Никанор и св. Прохор. Затим, како је горе наведено, долази слика св. Данила Столпника према слици св. Симеона Столпника на другој страни. Између ових светих столпника престављени су свети ратници у медаљонима, а то су св. Теодор Тирон, св. Теодор Стратилат, св. Никита и други чији су ликови врло оштећени и сигнатуре уништене, те им се не распознају имена.

На црквеном своду почевши од црквених врата престављено је више слика, које овдје наводимо. На слици Распећа Христова с једне стране је приказана Мајка Божја са још три женске фигуре стиснуте једна уз другу и жалосне, а с лијеве стране два мушка: св. Јован и један војник. Даље је Крштење Христово, гдје је престављен Христос како стоји на некоме постољу, препојасан, а св. Јован је положио на Њ руку. С друге стране су три анђела која држе Христове халјине. На слици Преображења Христова види се Христос са Мојсејом и Илијом, а испод бријега пали су ничице апостоли Петар, Јаков (великом брадом) и Јован и сакривају лице од свјетлости. На слици Воскресенија Лазарева која је доста оштећена, види се Лазар на вратима гроба увијен бијелим обвојем, а иза Христа који Лазара диже из мртвих, види се неколико лица. На слици Скидање Христа с крста престављен је Јосиф, гдје је обухватио Христа преко паса и поставио своју главу испод Христових прси. Мајка Божја као да ће пољубити десну руку Христову а до ње су друге четири жене. Св. Јован се пригнуо ногама Христовим а друго једно лице (Никодим?) пружио оба двије руке да скине с крста Христову лијеву руку. У позадини се види нека грађевина а у једном медаљону насликана је нека наказна глава с црним брцима.

На слици гдје воде Христа на распеће запис је: „Ведоше Исуса на пропетије”. На слици се види Симон Киринац гдје носи крст Христов, а за њиме је заповједник војничке пратње, а иза њега везаних рука Христос за којим иду неколико војника и св. Богородица са још једном женом. На слици Сретенија Господњег приказан је Симеон како држи Младенца на руци а пророчица Ана држи свитак на којему пише: „Си младић небо и земљу утврди”. Праведни Јосиф изгледа да стоји испред храма. Од слике св. Тројице види се само Бог Отац а остало је оштећено осим само што се виде још три анђела. На слици Цвјетонисија Христова види се како Христос јаше и како му народ баца гранчице на путу. На слици Полагања Христова у гроб код главе Христове клечи св. Богородица закривши лице рукама од бола а по дну нога престављен је св. Јован. Са стране виде се још седам лица која су сва погружена у болу.

Повише олтара на своду распознаје се слика Рођења Христова, гдје се види да св. Богородица лежи, а друга нека женска држи Христа Младенца на руци. У углу повише тога виде се три лица на коњима, а с десне стране изгледа да је Јосиф, Маријин обручник. Даље се виде анђели и пастири, а види се и једна коза. Остало је оштећено. Даље је на своду престављена сцена гдје Христос благосливља дјецу, те Воскресеније из ада, на којој слици је приказан Христос како подиже из саркофага Адама и Еву у присуству већег броја праведника и старозавјетних царева. Друге слике на своду олтара толико су оштећене да се не може тачно утврдити што престављају.

Осим наведеног налазимо још и лијепе живописне орнаментике на корници као и на појасу, којим се завршује живописно поље према плочнику цркве.

Иконостас је стар и трошан. Испод крста сачуван је ред икона, на којему су представљени св. апостоли, св. Богородица и св. Јован Претеча. Више царских двери је сачуван запис који се први пут објављује, а гласи: „+ Си кемер писа Андриа Шепаца Никца Петрова ктитор светого Николе сатвори себе вјечни помен. Бог да га прости 1714”. Овдје је мала слика св. Тројице у виду три анђела, како су их гостили Аврам и Сара. Више сјеверних олтарских врата (јужних нема) приказана је мала слика „деисиса” (Исус Христос којему је с једне стране св. Богородица а с друге стране св. Јован Претеча који се обраћају Христу молитвом да буде милостив грјешницима). Ту је запис „Господ воцаритсе и в велелепоту се облече, облече се Господ в силу и препојаса се”.

Првобитне пријестолне иконе нијесу сачуване, него су постављене друге које су такођер старе. Резбарије на иконостасу сасвим су сличне резбаријама на иконостасу цркве св. Луке у Котору, те је врло вјеројатно да их је исти мајстор правео. Доста лијепе фреске у овој цркви као и иконе на иконостасу, по свој прилици је радио неки од зоографа Рафаиловића, који су у оно доба живописали неколико цркава у Боки и насликали велики број икона за иконостасе.

И код ове цркве налази се гробље манастирских калуђера и околних паштровских села. До цркве је кућа на два спрата која се назива Кулица. Раније је овдје била смјештена народна школа која је постојала код овог манастира од давнина. У овој школи су до г. 1875 поучавали калуђери, а од овог доба свјетовни учитељи.

*

У доба Наполеонових ратова разорили су Французи манастир Прасквицу, јер су се Паштровићи били здружили с Црногорцима под водством митрополита св. Петра I, који је хтио да истјера Французе из Боке и да Боку здружи с Црном Гором, што му је касније, ако и за кратко вријеме, успјело. За ову намјеру су дознали Французи те у мају мјесецу г. 1812 послаше војску да казне Паштровиће. Војска дође из Будве у село Челобрдо, гдје се сукоби с Паштровићима код куће општинског претсједника Саве Миковића. Други дан навалише Французи на манастир Прасквицу те га опљачкају и цркву св. Николе разоре. Калуђере Димитрија Љубишу и Петронија Миковића заробише и погубише пред Будвом, а архимандрит Сава Љубиша побјеже у Црну Гору. Том пригодном Французи уништише скоро сву богату манастирску архиву и побацаше у море разне важне документе „Паштровске банке” (суда општине паштровске) који су се чували у манастиру. Каже се да се више дана море бијелило испод манастира од многобројних разасутих папира из манастирске архиве.

Манастирска библиотека доста је малена, али је лијепо уређена. Већина књига у библиотеци је црквеног садржаја. У архиви су најзнатнија акта о помоћи коју је руски царски двор сваке године давао манастиру Прасквици. Тако је сачувана исправа упућена општини паштровској из које проистиче да је царица Катарина II одредила манастиру годишњу помоћ од 100 „червоних” а то на молбу Паштровића коју су руском царском двору поднијели архимандрит прасквички Сава Љубиша и јеромонах Исаија Бечић. Ова исправа издата је 22 априла 1783 г. у Могилеву а потписао је књаз Потемкин.

За архимандрита Саву Љубишу се приповиједа, да је врло лијепо пјевао и да га је ради тога царица Катарина II замолила, да остане у Русији. Сава јој се на томе захвалио и изложио јој, да је потреба, да остане у свом манастиру, што је царица схватила и одобрила му наведену новчану помоћ.

Годишњу помоћ од 100 червоних повисио је цар Павле на 150 червоних или цекина годишње. Грамата о томе, која се такођер овдје чува, издана је у граду Гачини 30 августа 1798 г. те је исту цар Павле власторучно потписао и наредио да се потврди царским печатом.

*

Од осталих црквених старина и знаменитости вриједно је споменути слиједеће:

Стари манастирски печат од туча, на којему је у средини лик св. Николе са кратицама: с(ве)ти Ни(ко)л(ае), а наоколо печата пише: „Си печат манастира Праскв(и)це.”

Даље наводимо сребрну петохљебницу, на којој је запис: „+ Сију петилебницу приложи г(осподи)н Мило Кажанегра за своје мајке душу у манастир Прасквицу и сакова мајстор Илија Јовановић у Новом аоле (1735)”.

На једној старој сребрној св. чаши је запис: I. V. D. F. P 1740. На другој, позлаћеној, св. чаши је оздо запис, који, у колико се може прочитати, гласи: „Приписах Вукосав и Марко в манастир Прасквицу ру..... ”

У посебној кутији је похрањен лијеп крст од позлаћена сребра са сликама у релијефу са записом: „Инокентиј Павлович архимандрит”. Архимандрит Инокентије Павловић је управљао манастиром Прасквицом од г. 1866 до г. 1875, када је умро насилном смрћу „на велику божју правду”, како пише на његову гробу у манастиру Режевићу, а био је познат и ваљан „за свакоје добротворство и чинио је мир и слогу и умирио доста зла у Паштровићима и Црној Гори. Сиромаху је добро чинио.”

Има још један крст сличан овоме, који смо сада описали, а чува се такођер у посебној кутији, обложеној кадифом, те му је на стопалу запис: „Јереј Илија Димо Васил Богоја Дамјан Стефе Димитрија”.

Даље се истичу својом љепотом и драгоцјеношћу крст и св. чаша, дарови из Русије.

Од црквених књига наводимо слиједеће:

Еванђеље – србуља, укоричено сребрним позлаћеним корицама, од којих је на једној приказано Распеће Христово, а на другој Вознесеније Христово, испод којег је запис: „+ Сие јев(анге)лие окова смерени јер(о)мон(а)х игум(а)н Гаврило Цетињ(а)ц”. У књизи су врло лијепе слике четири св. еванђелиста, те св. Димитрија, св. Георгија и св. Николе. На једноме од задњих листова књиге је запис: „Си(е) тетрајева(н)г(елие) мнје смје(ре)наг(о) Гаврила игумна Цетинскога. Подписах рукоју својеју лет(а) зри(?) (7108) а от навие(штења) бл(а)годати ах(?) (1600?)”. Испод овог пише: „Ценоју сребра без книги ке (25) златиц”. Каже се, да је ово еванђеље даровао Паштровићима црногорски митрополит Данило Петровић (1697-1735) када се измирише с Црногорцима из Црмнице након неке распре око граница.

Споменућемо још два еванђеља набављена из Русије, од којих једно има корице обложене црвеном кадифом са позлаћеним ликовима четири св. еванђелиста, а друго, које је штампано г. 1767 урешено је позлаћеним плочама са ликовима Воскресенија Христова и еванђелиста. На овоме еванђељу је слиједећи

запис: „Дато свето-Николајевском манастиру Прасквици у Паштровиће од Љубише Висариона, епископа захолмског и рашког бившег од братства истога манастира за успомену. У м. Острогу 20 јануара 1881”. При крају књиге опет пише: „Манастиру Прасквици Висарион Љубиша православни епископ захолмски и рашки”.

Чувени наш Бокељ гроф Сава Владиславић поријеклом из Херцеговога, познати руски дипломата у доба Петра Великога, који је помагао скоро све главније цркве и манастире у Боки, послао је био и манастиру Прасквици „едини ешчик са васем кругом црковни(х) књига, бројом 32 ва том евангелие напрестошно оковато сребром и позлаћено.” Ове су књиге примили у Херцеговоме г. 1733 игуман прасквички Стеван и јеромонах Димитрије од грофице Јевросиме Владиславић удове војводе Митра Магазиновића у присуству суђа општине паштровске. Још се чува и свједочанство од 31. децембра 1798, којим се тврди, да је по царскоме указу из Типографске конторе у Москви издато архимандриту Сави Љубиши 4 круга црквених књига, у све 124 књиге које вриједе 339 рубаља и 57 копејка.

У манастирским просторијама а нарочито у трпезарији гдје упада у очи велики округли сто од домаћег црвеног камена, између осталих има и неколико слика манастирских калуђера од којих неки постигоше високе црквене чинове, а налазе се ту слике и свих бококторских епископа. У старој манастирској читуљи споменута су четири архимандрита и 46 јеромонаха, а касније су дописивани они који су иза тога времена преминули. Између ових калуђера има сјајних имена који су на част манастиру и нашој Боки.

Манастирско имање је према нашим приликама доста, велико, те је највише засађено маслином, али ипак у наше доба се тешко својим редовитим приходима издржава.

Манастиру Прасквици је припануо и један дио непокретног имања негда чувеног манастира Рца (Ртац, Ротац, Rotesium) близу Спича, које је овај манастир, прије него је био разорен, посједовао у Паштровићима.

Пут, који води с једне стране од манастира до Св. Стефана, а с друге стране до планине, поплочао је задњих година осамнаестог вијека мајстор Јегор Строгонов, назван „Рус”, који је, како неки тврде, био родом из Пољске, те је за ондашњих ратова био напустио своју домовину и овдје се заклонио. При градњи пута, каже се, да му није смио нико помагати. Камење које би му Челобрђани ноћу принијели, он би у јутро стровалио низ брдо. Он је градио путеве и до осталих паштровских манастира, а покопан је код манастира Прасквице.

Кад му је умрла супруга, тражила га је посвуда његова јединица кћерка и када је након дуго времена дознала да је у Прасквици, дошла је у манастир обучена у мушко одијело и казала да је монах. Јегор је није препознао и није хтио с њом да говори као што није хтио ни с другима да разговара. Она је дивно у цркви пјевала и поучавала школску дјецу. Када се разбољела и видјела да ће умријети, позвала је архимандрита Саву Љубишу и све му исповиједила. Он се снебио и позвао „Руса”, те му све казао. На то је он похитао кћери и препознао је. Мало затим она је задовољна умрла на грудима свог оца, који је сахрани у Прасквици. О овом је написао Вук Врчевић приповјетку под насловом: Жена калуђер.

Данас је манастир Прасквица женски манастир у којему раде наше вриједне монахиње, које имају најбољу вољу да очувају манастир и његове старине и да га унаприједи, што ће им помоћу врлих Паштровића, којима је овај мана-

стир од давнина био духовно средиште и других побожних душа, кроз кратко вријеме, надамо се, потпуно успјети.

Најсрећнији и најзначајнији дан до сада за овај наш историјски манастир је 6. септембра 1935, када се на први рођендан Његовог Величанства Краља Петра II као краља Југославије у манастирској цркви св. Николе отслужило свечано благодарење, којему су присуствовали Њезино Величанство Краљица Мајка Марија, Њихова Краљевска Височанства Принчеви Томислав и Андреј, те Њезино Величанство Краљица Мајка Марија Румуњска са Својим Краљевским Гостима, те још многе високе и угледне личности, којом пригодом су у овом св. храму принесене топле молитве Свевишњему за дуг и срећан живот нашег љубљеног младог Краља и Његова Дома.

Главнија литература о манастиру Прасквици:

- 1) Споменици српски, скупио Конст. Јиречек (Споменик Српске краљ. академије XI, Београд 1892).
- 2) Младен Црногорчевић, Манастири паштровски у Боки Которској, (Старинар срп. археолошког друштва 1895).
- 3) Бошко Стрика, Далматински манастири, Загреб 1930.
- 4) Архимандрит Дионисије Миковић, Духовна стража, Сомбор, 1930 и 1934.

О манастиру Прасквици има мањих биљежака у Шематизмима бивше епархије бококоторске, дубровачке и спичанске, а нарочито у оним за г. 1874, 1877 и 1893, а и по разним другим листовима и ревијама.